

אותו לתוך בור הנחשים והעקרבם ולא ימסר בידי שונאיו שלא מרחמים עליו. מכאן אמרו, יפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבם ולא ימסר בידי שונאיו [שמעטם הם שיכולים להנצל, ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם].

משום שפאן במקום הנחשים והעקרבם - אם הוא צדיק, הקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס, ולפעמים שזכות אבות מסייעים לאדם וינצל מהם. אבל פיון שנמסר בידי שונאיו, מעטים הם שיכולים להנצל.

ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם, מידם דוקא, ולא כתוב למען הציל אותו ויותר לא. אלא אמר ראובן, ינצל מידם, ואם ימות בבור - ימות. ומשום כך כתוב וישמע ראובן ויצילהו מידם

בא ראה כמה היא חסידותו של ראובן, שמשום שידע ששמעון ולוי, השתפחות והחכמה והחברות שלהם הם קשים, שפאשר התחברו בשכם הרגו כל זכר [ס"א וזה שהרגו כל זכר], לא די להם, אלא שנוטלים נשים וטף וכסף וזהב וכל הבהמות וכל כלי יקר וכל מי שנמצא בקריה, ולא די, אלא שאכלו כל מה שבשדה נטלו, שכתוב (בראשית לד) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר, ומה הקריה הגדולה כזו לא נצל מהם - אלמלא העלם הזה יפל בידיהם, לא ישאירו ממנו חתיכת פשר בעולם, ועל כן אמר טוב להנצל מהם, שלא ישאירו ממנו שארית בעולם ולא יראה ממנו אבא כלום לעולמים.

ורעותא דלהון לקטלא ליה. אמר ראובן, טב למנפל ליה לגו גובא דנחשין ועקרבין, ולא יתמסר בידי דשנאוי דלא מרחמי עליה. מכאן אמרו יפיל בר נש גרמיה לאשא או לגובא דנחשין ועקרבין, ולא יתמסר בידי דשנאוי (דועירין אינון דיקלי (דף קפה ע"ב) לאשתגבא. ובגין כך אמר למען הציל אתו מידם).

בגין דהכא אתר דנחשים ועקרבם. אי איהו צדיקא, קדשא בריך הוא ירחיש ליה ניסא. ולזמנין דזכו דאבהן מסייעין ליה לבר נש וישתזיב מניה. אבל פיון דיתמסר בידי דשנאוי, זעירין אינון דיקלין לאשתגבא. ובגין כך אמר, למען הציל אתו מידם. מידם דייקא, ולא כתיב למען הציל אותו ותו לא. אלא אמר ראובן, ישתזיב מן ידיהו, ואי ימות בגובא ימות. ובגין כך כתיב וישמע ראובן ויצילהו מידם.

תא חזי, כמה חסידותיה דראובן, דבגין דידע דשמעון ולוי שותפותא וחכימותא וחברותא דלהון, קשיא אינון. דכד אתחברו בשכם, קטלו כל דכורא (ס"א ל"ג והא דקטלו כל דכורא) לא די לון. אלא דנטלין נשין וטף וכסףא ודהבא וכל בעירי וכל מאני דיקר וכל מאן דאשתפח בקרתא. ולא די כל דא, אלא דאפילו כל מה דבחקלא נטלו. דכתיב, (בראשית לד) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר, ומה קרתא רבתא כי האי לא אשתזיב מניהון, אלמלא רביא דא יפול בידיהו, לא ישארון מניה אומצא בעלמא. ועל דא אמר, טב לאשתגבא מניהו דלא ישארון מניה אשתארותא בעלמא, ולא יחמי אבא מניה כלום לעלמין.

וְהָבָא אִי יָמוּת, לֹא יִכְלִין לִיה וְיִשְׁתָּאָר כָּל
גּוֹפִיָּה שְׁלִים, וְאַתִּיב לִיה לֹאֲבָא
שְׁלִים. וְעַל דָּא לְמַעַן הֲצִיל אוֹתוֹ מִיָּדָם
לְהִשְׁיבּוֹ אֶל אָבִיו, אָף עַל גַּב דִּימוֹת הָתָם.
וּבְגִין כֵּן אָמַר הֵילֵד אֵינְנוּ. וְלֹא אָמַר אֵינְנוּ
חַי, אֲלֵא אָמַר אֵינְנוּ, אֲפִילוּ מֵת.

בֹּא רָאָה מַה שְּׁעָשָׂה, שְׁהוּא
בְּחֻכְמָה הִיָּה מִשְׁתַּף עֲצָמוֹ
עִמָּהֶם, שְׁכָתוּב לֹא נִכְנָנוּ נֶפֶשׁ,
וְלֹא כְתוּב לֹא תִכְוֶהוּ, וְהוּא לֹא
הִיָּה שֵׁם כְּשֶׁנִּמְכָּר יוֹסֵף, שְׁהָרִי
כָּלֶם שְׁמָשׁוּ אֶת אָבִיהֶם, כָּל אֶחָד
וְאֶחָד יוֹם אֶחָד, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הִיָּה
שֶׁל רָאוּבֵן, וְעַל כֵּן רָצָה שְׁבֹאוֹתוֹ
הַיּוֹם שְׁהִיָּה הַשְּׁמוּשׁ שְׁלוֹ לֹא
יֵאָבֵד יוֹסֵף, וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב
וְיֵשֶׁב רָאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין
יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו.
וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף דּוֹקָא, אֲפִילוּ ^[מי או]
מֵת, מִיָּד וְיֵשֶׁב אֶל אָחִיו וַיֹּאמֶר
הֵילֵד אֵינְנוּ.

וְאַפִּילוּ רָאוּבֵן לֹא יָדַע מֵהוּא זְבִינָא
הַמְכִּירָה שֶׁל יוֹסֵף. וְהָרִי בְּאוֹרְהוּ
שְׁהִשְׁכִּינָה הַשְּׁתַּתְפָּה עִמָּהֶם, וְעַל
כֵּן לֹא יָדַע רָאוּבֵן מֵהַמְכִּירָה
הַהִיא שֶׁל יוֹסֵף, וְלֹא הִתְגַּלְתָּה לוֹ
עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן שִׁיּוֹסֵף הִתְגַּלָּה
לְאָחִיו.

בֹּא רָאָה כַּמָּה גֵרִים לְרָאוּבֵן מִשּׁוּם
שְׁהוּא הִשְׁתַּדֵּל לְהַחְיֹת אֶת יוֹסֵף.
מַה כְּתוּב? (דברים לג) יְחִי רָאוּבֵן
וְאֵל יִמָּת וְגו'. שְׁהָרִי מִשּׁוּם זֶה,
אָף עַל גַּב שְׂיָדַע שְׁנִלְקָחָה
בְּכוֹרָתוֹ מִמֶּנּוּ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף,
הִשְׁתַּדֵּל לְהַחְיֹת אוֹתוֹ, וְהִתְפַּלֵּל
מֹשֶׁה וַאֲמַר יְחִי רָאוּבֵן וְאֵל יִמָּת,
וְהִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם
הַבָּא. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם זֶה,
וּמִשּׁוּם שְׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה מֵהַמַּעֲשֶׂה
הַהוּא. שְׁכָל מִי שְׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה,
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקִים אוֹתוֹ
בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וְהָבָא אִי יָמוּת, לֹא יִכְלִין לִיה וְיִשְׁתָּאָר כָּל
גּוֹפִיָּה שְׁלִים, וְאַתִּיב לִיה לֹאֲבָא
שְׁלִים. וְעַל דָּא לְמַעַן הֲצִיל אוֹתוֹ מִיָּדָם
לְהִשְׁיבּוֹ אֶל אָבִיו, אָף עַל גַּב דִּימוֹת הָתָם.
וּבְגִין כֵּן אָמַר הֵילֵד אֵינְנוּ. וְלֹא אָמַר אֵינְנוּ
חַי, אֲלֵא אָמַר אֵינְנוּ, אֲפִילוּ מֵת.

הָא חַזִּי, מָאִי דַּעְבַּד, דְּאִיהוּ בְּחֻכְמָתָא הָוָה
שְׁתִּיף גְרָמִיָּה בַּהֲדִיָּהוּ, דְּכָתִיב לֹא נִכְנָנוּ
נֶפֶשׁ, וְלֹא כָתִיב לֹא תִכְוֶהוּ. וְאִיהוּ לֹא הָוָה
תִּמָּן כֵּד אֲזַדְבֵּן יוֹסֵף, דְּהָא כָּלְהוּ מִשְׁמָשִׁי
לְאַכְוִהוֹן כָּל חַד וְחַד יוֹמָא חַד. וְהוּא יוֹמָא
דְּרָאוּבֵן הָוָה. וְעַל דָּא בַּעַז דְּבַהֲהוּא יוֹמָא
דְּהוּא שְׁמוּשָׁא דִּילִיָּה לֹא יִתְאַבִּיד יוֹסֵף.
וּבְגִין כֵּן כְּתִיב וְיֵשֶׁב רָאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהִנֵּה
אֵין יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו. וְהִנֵּה אֵין
יוֹסֵף דִּיִּיקָא. אֲפִילוּ ^(ח' יא) מֵת, מִיָּד וְיֵשֶׁב אֶל
אָחִיו וַיֹּאמֶר הֵילֵד אֵינְנוּ.

וְאַפִּילוּ רָאוּבֵן לֹא יָדַע מֵהוּא זְבִינָא
דִּיּוֹסֵף, וְהָא אוֹקְמוּהָ דְּאִשְׁתַּתִּיף
בָּהּ שְׁכִינְתָּא, וְעַל דָּא לֹא יָדַע רָאוּבֵן
מֵהוּא זְבִינָא דִּיּוֹסֵף וְלֹא אִתְגַּלְיָא לִיה עַד
הַהוּא זְמַנָּא דְּאִתְגַּלִּי יוֹסֵף לְאַחוּהִי.

הָא חַזִּי, כַּמָּה גֵרִים לִיה לְרָאוּבֵן בְּגִין
דְּאִיהוּ אִשְׁתַּדֵּל לְאַחֲיָא לִיה לִיּוֹסֵף,
מַה כְּתִיב, ^(דברים לג) יְחִי רָאוּבֵן וְאֵל יִמָּת וְגו'.
דְּהָא בְּגִין דָּא, אָף עַל גַּב דִּיָּדַע דְּאִשְׁתַּקִּיל
בְּכִירוּתִיהָ מִנִּיה וְאַתִּיָּהִיב לִיּוֹסֵף, אִשְׁתַּדֵּל
לְאַחֲיָא לִיה, וְצִלִּי מֹשֶׁה וַאֲמַר יְחִי רָאוּבֵן
וְאֵל יִמָּת, וְאַתְקַיֵּים בְּעִלְמָא דִּין וְאַתְקַיֵּים
בְּעִלְמָא דְּאַתִּי. מָאִי טַעְמָא, בְּגִין דָּא, וּבְגִין
דַּעְבַּד תְּשׁוּבָה מֵהוּא עוֹבְדָא. דְּכָל מָאן
דַּעְבִּיד תְּשׁוּבָה, קָדְשָׁא בְרִיךְ הוּא קַיֵּים לִיה
בְּעִלְמָא דִּין וּבְעִלְמָא דְּאַתִּי.